

“CYRANO”ga

Nüüd on see siis olnud: Euroraadio ooperiprogrammis on kõlanud Eesti helilooja teos Rahvusooperi Estonia esituses ning Eesti Raadio tootmisüksuse helitehnilises ja ülekande-tehnilises mõttes!

15. mail kandsid lisaks meie Klassikaraadiotele veel viisteist Euroopa maad oma raadioprogrammides üle **EINO TAMBERGI** ooperi “**CYRANO de BERGERAC**”. Projekti initsiaator ja koordinaator ning tegelik läbiviija-vastutaja oli Klassikaraadio peatoimetaja **TIIA TEDER**, salvestuse helirežissöör **MAIDO MAADIK**, satelliidi-ülekande teostumise tehnilise külje eest kandis hoolt **ER** arendusdirektor **HANNES VALDMA**.

“Cyrano” oli erandprojekt oma tähenduselt, tähtsusest ja ulatusest. See oli pretsedent, see oli omamoodi läbimurre ja õigustus oma EBU liikmeksolemisele, milline staatus ei tähenda Eesti Raadiotele ju ainult kasulikkust pidevat (vahetussaadete) SAAMIST, vaid ka vastuandmist. Kontsertide korraldamise ja (ots)ülekandmise kogemused on meie raadiol juba aastatepikkused, ooper kui selline oli aga esimene.

Sellise suurprojekti planeerimine sünnib Tiia Tederi sõnul vähemalt paar-kolm aastat ette. Ooperi valik oli temapoolne ja —mööname praegu— väga õnnestunud valik! Ideega haakus meelsasti Rahvusooper Estonia, kelle direktor Paul Himma oli aastaid Eesti Raadio muusikajuht ning EBU-ga praktiliste kontaktide aktiivne looja nende suhete algstaadiumis. Kuigi ettevalmistused osatähtjate valiku, muusika õppimise, igasuguste lepete, lepingute, rahastamise ja paljude muude asjade osas hakkasid kohe liikuma, tihenes tööprotsess siiski just aprilli teises pooles. Ooperi avalikud etendused olid planeeritud 23. ja 25. aprillile.

Huvitav oli jälgida tööprotsessi

selle otsustavas staadiumis nädal enne etendusi, mille käigus pidi valmima ka ülekande lõplik helilint. See muusika ei olnud teatrile võõras. Viimane “Cyrano”-lavastus oli 1994. aastast Dirigeeris siis ja ka praegu

PAUL MÄGI. Uued olid aga peaosatäitjad: Cyrano rolli laulis-mängis Soome Rahvusooperi solist **SAULI TIILIKAINEN**,

Roxane'i — noor, alles Sibelius Akadeemias õppiv sopran **MIIJA HUHTA**. Ta valiti välja lavastaja **Mikk Mikiveri** ja peadirigendi **Paul Mägi** poolt ca 15 pretendendi hulgast Helsingis. Christiani osa oli antud **Mati Kõrtsile**, krahv de Guichi laulis **Jassi Zahharov** ning toaneitsit **Riina Airene**. Ooper esitati eesti keeles, mis seadis soome solistid teatud lisaraskuste ette, kuid nad said diktsiooniga suurepäraselt hakkama.

Vokaalsetele võimetele lisaks arvestati ka telegeeniliselt sobilikku tüpaaži, sest projektiga haakusid ETV videofilmi tegijad ning nende Soome-poolsed kolleegid. ETV projektijuht **Heidi Pruuli** selgitas, et ka nende tähelepanu oli juba varem ja täiesti iseseisvalt pälvinud just SEE Eesti ooper. Praegune asjade käik aga võimaldas kooperaeruda raadioga. **Heidi Pruuli** kutsus tele-režissööriks Soomest kauaaegse telemehe, kes ka aastaid tagasi tegi Eestiga koostööd, kes on hinnatud ja kutsutud **Savonlinna ooperifestivalide** salvestustele, kes praegu on *freelancer* — **AARNO CRONVALLI**. Tema omakorda kutsus kaasa juhtoperaatori **TEUVO KARHU**. Ülejäanud meeskond oli ETV-st, eesotsas operaatori **Toomas Voodiga**. Soomlastega sõlmitud lepingu järgi näitab valminud videofilmi kahel korral Soome kanal 2. Montaažitöö tehakse meil, sest meie ETV aparatuur on selle jaoks kõrgtasemel. Töötükkel on planeeritud augustikuuks, ca 6-10 päevaks. Videofilmi “Cyrano de Bergerac” peaksime nägema 2000. aasta algul.

Nii suure auditooriumi ees esinemine on

suur šanss ja suur vastutus.

Seda tunnetasid kõik, alates heliloojast endast ja lõpetades ükskõik millise “reamehega”. **Eino Tamberg** kinnitas oma raadiointervjuus, et ta on iga lavastuse eel taas põhjalikult mõelnud, mida annab paremaks teha kompaktsuse, selguse, dramaturgia tihendamise mõttes. Ka selleks lavastuseks tegi ta kupüüre I vaatuses, lisades aga lavastaja palvel stseeni III vaatuses algusse. Helilooja viibis ise kõikidel lavaproovidel ning, töötades käsikäes dirigendi ja helirežissööriga, muretses nii lavaetenduste kui helilindi tulemuste pärast. Ooperi-etendused publikule kulgesid nauditavalt ja menukalt mõlemal päeval. Ilmselgelt olid kuuldused **Sauli Tiilikaise** vokaalselt kaunist esinemisest ja toredast lavamängust jõudnud juba proovide käigus teatrimajast väljapoole

levida, sest pühapäevane päevane etendus oli kokku meelitanud nii palju Tallinna tippmuusikuid, nagu seda kohata võib muidu vaid päris-esietendustel või tipp-dirigentide kontsertidel. Ja oli tõesti, mida nautida!

Esteetiliselt kaunid ja professionaalselt väljendusrikkad hääled — lisan rahuliku südamega **Tiilikaise** kõrvale ka **Mija Huhta** ja **Mati Kõrtsi**, eriti aga **Jassi Zahharovi** — lasid täiel määral nautida **Tambergi** muusika võlu ja valu. Hiljem, tööprotsessile pilku tagasi heites, kiitsid nii helirežissöör kui **Tiia Teder** Estonia orkestrit, kelle mäng oli igati tasemel. Etendustele järgnevatel päevadel tehti veel lisasalvestusseansse, et saada kokku laitmatu tervikvariant. Montaaži tööriist ja vastutus lasus just **Maido Maadiku** õlgadel, kuid tema kõrval püsis tugeva abimehena **Tarmo Eespere**, kes kontsertmeistrina oli teatris kogu ooperi trupile kätte õpetanud. **Maido Maadik** tõdes kokkuvõttes, et ta on selle ooperi tervikuna läbi kuulnud vähemalt veerandsada korda! Muide, maailma praktikas on tavaliselt niisugused raadio ooperiõhtud “kokku lõigatud” ca 4-6 etenduse salvestistest. Intervjuust **Maido Maadikuga** saime veel teada, et ooperit salvestati raadio-mikrofonidega, mis olid kinnitatud solistide külge, kaasaarvatud väikese saatjaga nende seljal. Meie raadiol endal veel selliseid kalleid mikrofone ei ole ning need olid laenatud, s.o. üüritud Soome Raadio kolleegidelt.

Veel tahaksin esile tuua **Tiia Tederi** mõtte, et äärmiselt huvitav oli kogeda teatrilisel inimesel seda

kiirust, millega professionaalide käes etendus küpseb.

Kui esimene lavaproov oli ehmata võetav oma skemaatilises ja markeerimises, siis juba kolmandal päeval oli kogu trupp küps “imet sünnitama”, käis vaid viimistlustöö, täiustamine, nuanseerimine. Muidugi oli sellele eelnenud kõva “kodutöö”. Soome solistid nentisid omakorda, et küllalt raske oli õppida partiid omaette, ja pealegi võõras keeles, kuigi juures oli korralik reaalline tõlge. On ju selles teatriloo osalises komponendis **TEKST, SÕNA**, mis loodud **Ronsard**i suurepärasele teosele **Jaan Krossi** sama suurepärase tõlkes ja seades. **Eino Tambergi** ooperis on selle sisu ja idee nagu kandev vundament. Samas ütlesid mõlemad peaosalised, et niipea kui laval lisandusid orkester, partnerid, kostüümid ja lavakujundus, läks kõik oma kohale! Päevade kulgedes nad armusid oma rollidesse. Ja etenduseks oli kõik **VALMIS!**

Muusikalise külje õnnestumine aga kutsus esile uue eesmärgi: anda see ooper välja CD-salvestusena, heliplaadina. Helirežissööri töös seab see lati veel mitme pügala võrra kõrgemale, montaažitöö peab saama veel filigraansem. Töö kestab veel **Maido Maadiku** käes.

Jääme huviga “Cyrano” heliplaati ootama!

VIIRVE NORMET

Mija Huhta ja Sauli Tiilikainen Harri Rospu foto